

Feljelentők és feljelentettek 1944-ben Magyarországon

VISSZHANG - XLVI. évfolyam 26. szám, 2002. június 28.

Van néhány történelmi mítosz, amely talán kiirthatatlanul él és újra meg újra felbukkan még a máskülönben nagyon tájékozott, művelt emberek körében is. Eörsi István (ÉS - június 21.) szerint a nácik Magyarországon 1944-ben nem győztek hűledezni az önkéntes besúgójelentések mennyiségének láttán. A valóságban a nácik valószínűleg hazudtak, mégpedig maguknak a zsidó vezetőknek. Stern Samu, a Budapesti (Központi) Zsidó Tanács elnöke közvetlenül a háború után megírta visszaemlékezéseit. Ebben említi, hogy maguk a németek, Eichmann zsidótlanító különítményének tagjai tájékoztatták a Központi Zsidó Tanács tagjait arról, hogy Európa egyetlen más országában sem kaptak annyi (kb. 35 000) feljelentést, mint Magyarországon.

Lévai Jenő Stern náciaktól származó információját némileg átalakítva használta föl. Lévainál már közelebbről meg nem nevezett "megbízható adat" szól arról, hogy a német és magyar Gestapónál 35 000 zsidót jelentettek föl. Stern eredetileg nem írt arról, hogy a magyarok csak zsidókat jelentettek volna föl. Eörsi István az 1944-es feljelentő levelek állítólagosan nagy számát még meg is magyarázza. Szerinte a nagyszámú feljelentés "polgárosodásunk megkésett, satnya voltára, a citoyeni létezés lehetőségének korlátozottságára vezethető vissza".

Szögezzük le: ezeknek a feljelentő leveleknek eddig még nem sikerült egyetlenegy magyarországi levéltárban sem nyomára bukkanni. Nem lehetetlen, hogy a csendőrség központi irattárával együtt valamelyik moszkvai levéltárban várják, hogy egy szorgalmas és/vagy szerencsés kutató egyszer csak rájuk bukkanjon. Ha ennek ellenére kutatási hipotézisként elfogadjuk, hogy Magyarországon több tízezer feljelentés érkezett a hatóságokhoz 1944-ben, azt már semmiképpen sem állíthatjuk, hogy "denunciálásban túlszárnyaltuk volna Európa mindegyik nemzetét" - mint azt annak idején Csécsy Imre is kijelentette.

Hosszú évekkel ezelőtt francia történész kollégákkal beszélgetve megemlítettem, hogy a Gestapo Magyarországon kapta a legtöbb feljelentő levelet. Szinte felháborodottan kezdtek tiltakozni: náluk, Franciaországban 1940-1944 között valósággal elárasztották a Gestapót a feljelentők levelei, csak sajnos ezekben a levelekben nem lehet kutatni, de a nácik a helyi zsidó vezetőknek azt mondták, hogy Európában sehol sem kaptak ennyi feljelentő levelet, mint Franciaországban. Néhány évvel később jó szerencsém és egy Tempus-ösztöndíj elvetett Amszterdamba. Okulva franciaországi tapasztalataimon, most már csak óvatosan említettem az egyik holokausztzakértő holland kollégának, hogy állítólag Magyarországon és Franciaországban kapta a Gestapo a legtöbb feljelentést. "Az teljesen kizárt!" - hangzott a magabiztos felelet, Hollandiában valósággal özönlöttek a feljelentések a Gestapóhoz, bizonyosan több volt a feljelentő Németalföldön, mint Galliában - imigyen tájékoztattott a kedves holland kolléga. Azt a jól ismert tényt ezek után csak mellékesen említtem, hogy Lengyelországban is valóságos "iparág" lett a zsidók és zsidómentők feljelentése.

Csak közvetett adatokkal rendelkezünk arról, hogy valójában hány feljelentést is írtak a magyar politikai rendőrségnek 1944-ben. Harnung József, a Hain Péter vezette sváb-hegyi politikai rendőrség detektíve 1945 tavaszán úgy emlékezett, hogy 1944 decemberéig, bár az akták számozását kétszer is újrakezdték, a sorszáмок elérték a 25 000-et. Pécsen 1944 májusában, a gettó felállítását után, mint arra Vész Béla detektív a népbíróság előtti tanúvallomásában visszaemlékezett: "...tömegesen érkeztek a rendőrségre bizalmas bejelentések, keresztények ellen, akiknél zsidó ingóságok vannak elrejtve. Ezen bejelentések oly nagy tömegben érkeztek, hogy azokat a vezető rendeletére nem iktatták, hanem kiosztották a

detektíveknek azzal az utasítással, hogy utólag lesznek beiktatva. A detektívek által beszállított bűnjelek nagy mennyisége nem fért már el a bűnjelkamrában, így azok egy része a hivatalos szobákban volt elhelyezve, sőt még a folyosóra is kerültek."

Az eredeti feljelentő levelek hiányában nem tudjuk megmondani, hogy hányan jelentették fel embertársaikat. Az állítólagos 35 000 feljelentő levelet, hogy az eredeti, Stern Samu-féle számnál maradjunk, nem 35 000 feljelentő írta. Egy ember több feljelentést is írhatott, egy feljelentést többen is aláírhattak, egy levélben több embert is feljelenhettek, sőt arra is volt példa, hogy egyetlen embert többen is feljelentettek. Például Temin Aladár fehérneműtisztító-segédet is, aki nem viselte a sárga csillagot, ez több ismerősenek is feltűnt, és egymástól függetlenül feljelentették őt a rendőrségen. Seprűs Jánost, Gyömrő jegyzőjét is fél tucat levélben jelentették fel 1944-ben zsidóbarát magatartása miatt. 1944 őszén Vadon József munkaszolgálatos-parancsnok ellen is több feljelentés érkezett azért, mert feljelentői szerint túlságosan enyhén bánt az alája rendelteikkel. Az I. hadtest parancsnokságán Gobbi Ede százados (Gobbi Hilda édesapja) ezeket a feljelentéseket, több más, hasonló tartalmú feljelentéssel együtt ad acta tette.

A feljelentések nagy száma nemcsak arra vall, hogy milyen sok ember jelentette fel embertársait, hanem arra is, hogy milyen sokan próbáltak meg az üldözött zsidóknak segíteni. Mint a fenti példák is bizonyítják: nemcsak zsidókat jelentettek föl Magyarországon (is), hanem zsidómentőket, zsidóbújtatókat, zsidóvagyon-rejtegetőket is. A feljelentő levelek - állítólagosan - nagy számát tehát akár pozitívan is lehetne értékelni Párizstól Amszterdamig, Varsótól Budapestig. Ismétlem, a feljelentettek többsége nem zsidó volt, hanem zsidómentő, zsidóknak segíteni próbáló ember. A nácikat pedig, akik Franciaországtól Hollandiáig és Magyarorszáig azt mesélték mindenütt a helyi zsidó vezetőknek, hogy ilyen sok feljelentést még sehol másutt nem kaptak, mint objektív, megbízható forrásokat felejtsük el.